

جنگل‌های مانگرو؛ مدافعین متواضع زمین در مقابل چالش‌های پیش‌رو

آیدا احمدی

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه محیط‌زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران

aida.ahmadi92@gmail.com

از نقش و خدمات فوق‌العاده ای که جنگل‌های مانگرو در طول سالیان متمادی در حفظ زمین و حیات موجودات آن ایفا کرده‌اند، کمتر در محافل عمومی صحبت شده است و بسیاری از ما ممکن است نسبت به اهمیت این بوم‌سازگان آگاه نباشیم یا آن را در قیاس با سایر اکوسیستم‌های موجود بر زمین کوچک بشماریم. جنگل‌های مانگرو که ما ایرانیان نیز از نعمت داشتن آن در سه استان جنوبی بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان و در مناطقی از سواحل نیلگون عمان و خلیج فارس از آن برخورداریم، بی‌شک یکی از ارزشمندترین اکوسیستم‌های جنگلی به شمار می‌آید و به زیستگاه امنی برای پرندگان آبزی و کنار آبزی و سایر گونه‌ها بدل شده است. مانگروها نقش پررنگی در جذب کربن و تعدیل دمای ناشی از افزایش آن در اتمسفر ایفا می‌کنند. بازیگری مانگرو تنها به یک مورد ختم نمی‌شود، این تالاب‌های ساحلی به عنوان یک بافر طبیعی از خطوط ساحلی در مقابل طوفان‌ها و دیگر حوادث حفاظت می‌کنند و نقش قابل‌تاملی در کنترل سیل و به تاخیر انداختن خشکسالی بر عهده دارند. مانگروها همچنین تضمین‌کننده امنیت اقتصادی و غذایی در بسیاری از نقاط جهان محسوب می‌شوند و خانه‌ی امنی برای نادرترین گونه‌های باقی‌مانده بر روی زمین‌اند و به تازگی نتوانسته‌اند نقشی موثر در جذب طبیعتگردان نیز داشته باشند. گذشته از تمام خدمات مستقیم و غیرمستقیم این بوم‌سازگان بی‌نظیر، با واقعیت تلخ و غیرقابل‌انکاری مواجه ایم و آن نابودی مانگروها، در سکوت و با سرعت فزاینده در مقابل چشم زمین و اهالی این سیاره است. در برخی از مناطق غربی اقیانوس هند که در کنار جنوب شرقی آسیا یکی از دو کانون مهم این رویشگاه در جهان شمرده می‌شود، بیش از ۸۰ درصد مانگروها از بین رفته‌اند و فرصت برای احیا و بازسازی آن‌ها به سرعت در حال به سر آمدن است و این یکی از بزرگ‌ترین زنگ خطرهای پیش‌روی هر متخصص عرصه محیط‌زیست است و لزوم ارائه‌ی راهکار را بیش از پیش در اولویت قرار می‌دهد. در سال ۲۰۲۱، برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد UNEP که وظیفه هماهنگی فعالیت‌های زیست‌محیطی سازمان ملل و کمک به کشورهای در حال توسعه را در اجرای سیاست‌ها و اقدامات مربوط به محیط‌زیست بر عهده دارد، شش راهکار ساده و اساسی برای بازسازی و احیای رویشگاه‌های مانگرو در جهان ارائه داد که درک و بهره‌گیری از آن برای هر شهروند ساده و دغدغه‌مندی می‌تواند مفید و موثر واقع شود که در ادامه به ذکر آن‌ها می‌پردازیم:

۱- درک اهمیت مانگرو: تنها درک و آگاهی از نقش پررنگ مانگروهاست که می‌تواند رقم‌زننده‌ی شروع اثرگذار برای حفاظت از آن‌ها باشد. اکوسیستم‌های سالم می‌توانند تامین‌کننده‌ی کیفیت

کیفیت معیشت مردم باشند و حفاظت از آن‌ها و مقابله با اثرات سوء تغییرات آب و هوایی می‌تواند از فروپاشی تنوع زیستی جلوگیری کند. تحقیقات UNEP نشان می‌دهد که مانگروها با نقشی که در حمایت از شیلات، تامین منابع غذایی دیگر و حفاظت از خطوط ساحلی ایفا می‌کند، یک زیربنای اقتصادی مهم جهانی و محلی است. تا جایی که هر هکتار از این جنگل‌ها ارزشی معادل ۳۳ تا ۵۷ هزار دلار آمریکا در سال دارند. آن‌ها همچنین علاوه بر موارد مذکور، محافظان پرتوان زمین و جوامع ساحلی در مقابل طوفان، سونامی، بالا آمدن سطح آب دریا و فرسایش هستند و با توجه به اینکه جهان در قرن حاضر در معرض خطر افزایش دمای بیش از ۳ درجه سانتیگراد قرار دارد، مانگروها می‌توانند از بزرگ‌ترین و ارزشمندترین متحدان سازگاری زمین در مقابل تغییرات منفی و چالش برانگیز پیش رو باشند.

۲- درک و شناسایی عوامل تخریب مانگرو: خطوط ساحلی دریاها که به خودی خود ۴۰ درصد از جمعیت جهان را در خود جای داده‌اند، یکی از پرجمعیت‌ترین و پرتعدادترین مناطق روی زمین هستند. توسعه در خطوط ساحلی که پاکسازی جنگل‌های حرا به منظور ایجاد فضا برای ساختمان‌ها و پرورش ماهی و میگو و ... را به دنبال داشته است، اصلی‌ترین عامل از بین رفتن مانگروهاست که سهمی ۲۰ درصدی از نابودی اکوسیستم‌های حرا به خود اختصاص داده است. از آلودگی می‌توان به عنوان دیگر عامل مخرب مهم در نابودی مانگروها نام برد. از آن‌جا که حرا به عنوان یک بافر یا لایه‌ی محافظتی بین سواحل و اقیانوس عمل می‌کند، می‌تواند به طور موثری یک "تله پلاستیکی" هم باشد. کیسه‌های پلاستیکی و زباله‌های به دام انداخته شده، ریشه‌ها و لایه‌های رسوب موجود در آن منطقه را می‌پوشانند و راه ورودی اکسیژن به درختان را مسدود می‌کنند و مانگروها را در معرض بی‌هوایی قرار می‌دهند و می‌توانند آسیب‌های جدی برای سایر موجودات دریایی نیز به دنبال داشته باشند.

۳- انتخاب‌های پایدار: انتخاب‌های ما راهی قدرتمند برای بیان ارزش‌هایمان در طول زندگی هستند و تاثیر بسیاری بر تقاضا و مصرف ما بر روی زمین دارند. حال لازم است با خود روراست تر شویم. درباره غذایی که مصرف می‌کنیم از خودمان سوال پرسیم؛ غذاهایی را انتخاب کنیم که از منابع پایدار به دست آمده‌اند. حال بیش از هر زمانی لازم است به پلاستیک یک بار مصرف نه بگوییم و مصرف آن را تا حد امکان کاهش دهیم.

۴- چگونگی احیا را بیاموزیم: لازم است پیش از کاشت نهال حرای جدید در منطقه‌ی تخریب شده، علت تخریب یا ناپدید شدن جنگل را شناسایی کنیم. در مواردی در صورت رفع آلودگی محل و از میان بردن موانع و دلایل تخریب، حرا قادر است به طور طبیعی بهبود یابد. هنگامی که به این نتیجه برسیم که بهبود و احیای مانگرو نیاز به مداخله‌ی انسانی دارد، پیروی از مراحل کلیدی همچون مشارکت دادن جوامع محلی، انتخاب نهال بومی منطقه و ایجاد یک نهالستان می‌تواند بسیار کارآمد باشد.

۵- مدافع و فعال باشیم: هر کسی که باشیم و هر کجا که باشیم، می‌توانیم از امروز شروع کنیم و نقشی مفید در این موقعیت بر عهده بگیریم. می‌توانیم در مورد مانگرو و اهمیت حرا با دوستان، خانواده و همکاران خود و یا در صفحه‌های شبکه اجتماعی خود صحبت کنیم و هرآنچه می‌تواند به آگاهی رسانی بیشتر کمک کند را به اشتراک بگذاریم. می‌توانیم برای شروع از کارهایی که دیگران

انجام می دهند الهام بگیریم. در کنیا و ماداگاسکار، جوامع سهم حرا در معیشت خود را به رسمیت شناخته اند و به طور فعال در نظارت بر کربن، احیای جنگل ها و آموزش برای نسل های آینده شرکت می کنند.

۶- مطالبه گر باشید: با وجود گستردگی چالش پیش رو، همچنان راه حل هایی وجود دارد و برخی از دولت ها در حال حاضر اقدامات موثری را در جهت جبران به عمل آورده اند. کوبا، هائیتی، پورتوریکو و جمهوری دومینیکن احیای حرا را از طریق طرح کریدور بیولوژیکی کارائیب در اولویت خود قرار داده اند و در کوبا، جنگل های حرا هنوز ۷۰ درصد از خط ساحلی را پوشش می دهند. همچنین پاکستان متعهد به کاشت ۱۰ میلیارد درخت تا سال ۲۰۲۳ با حمایت UNEP شده است که تعداد زیادی از آن ها را حرا تشکیل می دهد. همه ی این تعهد ها می تواند در صورت اجرای صحیح و اصولی نقش پررنگی در احیا و بازسازی مانگروهای در حال نابودی ایفا کند.